

PSIHOPELAGOGIE: SPRE O NOUĂ ȘTIINȚĂ A EDUCAȚIEI

PSYCHOPEDAGOGY: TOWARDS A NEW SCIENCE EDUCATION

Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ.

Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, dr., cerc. șt. super.,

LCȘ "Dezvoltarea politicilor educaționale", Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat. În articolul dat se încearcă fundamentarea constituirii unei discipline în structura Științelor ale Educației, numită *psihopedagogie*. Accentul se pune pe identificarea modalităților de stabilire a conexiunilor dintre pedagogie și psihologie și a construcției unei paradigme științifice – *psihopedagogie*. Sunt deduse particularitățile și funcțiile psihopedagogiei, dar și statutul psihopedagogului în instituțiile de învățământ.

Abstract. The article attempts the foundation of a discipline within Educational Sciences structure, called psychopedagogy. The focus is on finding ways of establishing connections between pedagogy and psychology and building a scientific paradigm - psychopedagogy. The study below reflects the features and functions of psychopedagogy, as well as its status within educational institutions.

Cuvinte-cheie: psihopedagogie, psihologie, pedagogie, incluziune, învățator de sprijin, funcțiile psihopedagogiei, psihopedagog.

Keywords: psychopedagogy, psychology, pedagogy, inclusion, support teacher, psychopedagogy functions, psychopedagogue.

Introducere

În ultimii ani, în literatura de specialitate și, prioritar, în practica educațională întâlnim, cu o frecvență dinamică, noțiunea de "*psihopedagogie*", abordată din diferite perspective. Tradițional, *psihopedagogia* este privită ca dimensiune a educației speciale (obiectul de studiu – copiii/elevii cu CES – psihopedagogia specială) și ca dimensiune a psihologiei învățării (particularitățile psihologice ale învățării). Abordarea *psihopedagogiei* din perspectiva teoriei învățării găsim la C. Cucuș, E. Stones și alții [1, 2, 3].

În contextul acestor abordări ale psihopedagogiei ca răspuns la promovarea paradigmei educației incluzive, apare un concept transdisciplinar de integrare a pedagogiei și psihologiei într-un construct numit *psihopedagogie*. În viziunea modernă/actuală, educația incluzivă nu se mai referă la copiii cu CES, ci la toți copiii, indiferent de gradul lor de dezvoltare sau de oportunități de integrare școlară și socială.

În acest sens, nici pedagogia, nici psihologia, nici psihopedagogia în varianta lor tradițională nu pot asigura eficiența realizării acestui proces.

Actualmente se cere un efort de a fundamenta o teorie și o metodologie axate pe interconexiunea demersului pedagogic și al demersului psihologic, care ar constitui un cadru de referință al *psihopedagogiei*, privită ca o nouă știință a educației.

Acest cadru de referință trebuie să răspundă la întrebarea: *cum trebuie rezolvată problema conexiunii dintre psihologia învățării, pedagogie și didactici particulare*. Se știe că performanțele psihologiei educaționale nu pot fi aplicate în practică în mod direct. În primul rând, ele trebuie transpuse în principiile didactice, strategii de predare-învățare-

evaluare și, în rândul al doilea, trebuie raportate la specificul obiectului predat.

În acest sens, E. Stones consideră că formarea competențelor profesionale la pedagogi luați în mod izolat, fără a vedea interconexiunile, este un proces inutil/ineeficient. De regulă, acești profesori aplică competențele lor, fără a înțelege în profunzime reperele psihopedagogice ale actului de învățare. Numai datorită profesorilor care realizează activitatea lor în baza unor principii, se pot obține performanțe atât în teoria, cât și în practica educațională [2].

Concept și funcții

Pedagogia și psihologia sunt științe înrudite, dar de sine stătătoare/autonome. Dacă știința presupune abordarea diferențiată a obiectului de studiu, atunci practica cere o abordare integrată. În acest sens, psihopedagogia constituie/reprezintă aplicarea principiilor psihologice în practica educațională, păstrând specificul întregii dimensiuni psihologice și al dimensiunii pedagogice în cadrul acestei abordări. Psihopedagogia este o categorie care are menirea de a asigura integrarea acțiunilor creative și metodologice ale pedagogului, psihologului și elevului, promovând un parteneriat în procesul educațional.

Tabelul 1. Analiza comparativă a pedagogiei și a psihopedagogiei

Nr. d/o		Pedagogia ca știință	Psihopedagogia ca practică educațională
1	Scopul	Construcția și promovarea noilor cunoștințe despre educație ca un fenomen specific despre procesul pedagogic: esență, caracteristici, legități, modalități de organizare etc.	Crearea condițiilor de asimilare a experiențelor socioculturale și de învățare, a formelor și strategiilor de dezvoltare a personalității, de stimulare, motivare a auto-dezvoltării.
2	Obiectul/subiectul	Procesul educațional.	Elevul (cel ce învață) ca subiect al actului educațional.
3	Mijloacele	Metode (teoretice și empirice) de cercetare.	Forme organizate, tehnologii, metode și tehnici de învățare, educație, consiliere.
4	Finalitatea	Cunoștințe noi cu privire la procesul educațional.	Formarea elevului în calitate de subiect al activității educaționale, crearea condițiilor optime de incluziune.

Pot fi identificate două modalități de bază privind corelarea pedagogiei și a psihologiei din perspectivă psihopedagogică: *directă* și *indirectă*.

Corelarea directă este determinată de cercetări care răspund la întrebările: *pe cine*

educăm? cum educăm? cum organizăm formarea și dezvoltarea elevului? de ce așa și nu altfel?

Corelarea indirectă ține de evoluția științei din perspectiva activității de cercetare, inovare și transfer.

Corelarea pedagogiei și psihologiei din perspectiva psihopedagogică poate fi realizată prin conexiunea diferitelor tipuri de cunoștințe:

- cunoștințe reale despre ceea ce este actualmente în realitatea educațională;
 - a) empirice – cunoștințe despre fapte reale, care pot fi fixate (despre eficiența/ineficiența tehnologiilor didactice, despre cadrul relațional dintre profesori și elevi, despre influența pozitivă/negativă a unor factori, condiții asupra rezultatelor educaționale). Pentru obținerea cunoștințelor, se aplică, de regulă, metodele empirice de cercetare;
 - b) teoretice – cunoștințe despre conexiunile și legitățile procesului educațional (despre principii, funcții, mijloace, legități educaționale). Cunoștințele teoretice nu întotdeauna se acceptă imediat, deseori se cere un timp ca pedagogii să conștientizeze esența acestora;
- cunoștințe normative, adică despre normele realizării activității educaționale (ce și cum trebuie de realizat?). De regulă, anume aceste cunoștințe constituie domeniul psihopedagogiei.

Legătura dintre aceste tipuri de cunoștințe poate fi demonstrată prin întemeierea unui ciclu, în cadrul căruia primul element se referă la obținerea cunoștințelor empirice – descrierea stilului de noțiuni/fenomene pedagogice (de ex.: *insuccesul școlar*). Următorul element/pas ține de obținerea cunoștințelor teoretice: legi, legități. Pentru a produce cunoștințe teoretice este nevoie de a analiza, sistematiza, generaliza materialul factologic obținut, deținerea simplă nu creează temeieri importante pentru înțelegerea eficientă a acestuia sau a ceea ce se întâmplă în educație.

Următorul pas ține de trecerea de la cunoștințele reale la cele normative. Însă este imposibil a trece de la legi și legități la sugestii coerente pentru pedagogie. De aceea trecerea/transferul la cele normative se realizează la un nivel înalt de abstractizare și reprezintă reflecția legităților în normele generale ale activității educaționale, numite *principii*.

Principiile se concentrează, la rândul lor, la nivelul de reguli și cerințe cu referire la conținutul activității actuale. Acest nivel este deja cel care caracterizează esența psihopedagogiei.

Următorul pas este cel de trecere la dimensiunea curriculară:

- a) sistemul metodologic
- b) sistemul proiectiv.

Sistemul metodologic se referă la componentele/aspectele concrete ale realității educaționale sau ale activității pedagogice (de ex.: predare-învățare-evaluare/formarea de

competențe la elevi/consiliere psihopedagogică, crearea de condiții psihopedagogice etc.).

În acest sens, anume abordarea psihopedagogică concretizează particularitățile realizării activității educaționale.

Demersul proiectiv se reflectă în produsele curriculare: planul de învățământ, curricula pe discipline, proiectarea didactică etc. Proiectul activității educaționale concretizează, în cea mai mare parte, sistemul de cunoștințe normative. Anume proiectul activității didactice/educaționale (curriculumul) reprezintă dimensiunea de bază a psihopedagogiei. De fapt, una dintre funcțiile psihopedagogiei este cea de diminuare a discrepanțelor dintre teoretic și practic. În acest sens, putem spune că o inovație specifică psihopedagogică reprezintă aplicarea metodei denumite *înțelegerea dialogată*.

Înțelegerea – o formă/modalitate universală de a cunoaște realitatea, dar și, în cazul dat, de deconstrucție/reconstrucție a fenomenelor educaționale.

Metoda *înțelegerii dialogate* deschide noi perspective privind soluționarea conflictelor, contradicțiilor în teoria și practica educațională. Înțelegerea unui alt concept, a unui alt punct de vedere, a unei alte poziții, deschiderea spre a pătrunde în esența lor va permite cercetătorilor și pedagogilor să accepte dreptul altora la un alt tip de percepție a realității. În acest sens, noi atribuim această metodă, în primul rând, psihopedagogiei.

Psihopedagogia, ca o categorie în cadrul științelor educației, realizează un ansamblu de funcții integratoare determinate psihologic și pedagogic.

- ✓ **Funcția educativ-valorică.** Această funcție asigură formarea cunoștințelor sistemice și transformarea lor în convingeri, comportamente, atitudini (competențe).
- ✓ **Funcția educativ-mobilizatoare** asigură înțelegerea mai profundă a eu-lui, a partenerului, a posibilităților de a fi mai bun, mai eficient, mai optimist, de a atinge scopurile propuse etc.
- ✓ **Funcția praxiologică.** Formarea capacităților de asimilare a unor orientări/cunoștințe psihologice și pedagogice și aplicarea acestora în situații concrete ale vieții.
- ✓ **Funcția dezvoltativă.** Această funcție are o mare diversitate de manifestări, care acționează, în primul rând, în planul învățării/instruirii [4].

Bineînțeles că realizarea eficientă a acestor funcții poate/trebuie să revină unui specialist format din perspectiva psihopedagogică. În acest sens, cadrul legal din Republica Moldova permite formarea profesională inițială a psihopedagogilor (*a se vedea* Codul Educației, Nomenclatorul de specialități). În același timp, nu este stabilit clar cadrul funcțional al absolvenților respectivi (se mai poartă discuții despre oportunitatea acestei specialități).

Valențele psihopedagogiei, potențialul formativ al acestor specialiști, experiențele din mai multe țări, dar și experiențele țării noastre ne permit să stabilim competențele

psihopedagogului. Aceste competențe pot fi deduse și din relațiile și interconexiunile posibile dintre psihopedagog și alți actori ai procesului educațional: elevi, profesori, părinți, psihologi, pedagogi sociali, metodicieni, diriginți de clasă, învățatori de sprijin, consilieri educaționali.

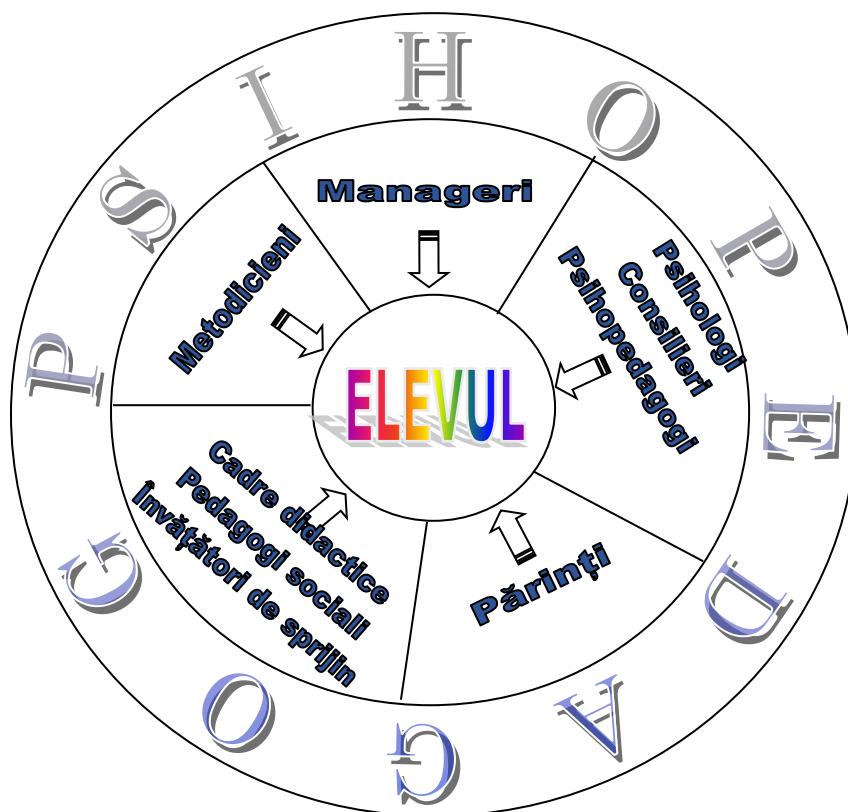

Figura 1. Relațiile psihopedagogului cu alți actori ai procesului educațional

În contextul acestei abordări psihopedagogul vine în ajutor: *cadre didactice* – în rezolvarea problemelor ce țin, în primul rând, de învățare; *învățătorului de sprijin* – pentru a stabili traiectoria individualizată de învățare a elevilor; *pedagogului social* – în rezolvarea problemelor de socializare și adaptare; *psihologului* – pentru a stabili cauzele insucceselor, reținerii în dezvoltare etc.; *părinților* – de a rezolva problemele relațiilor părinți-copii etc.; pentru *metodicieni* – de a identifica cele mai eficiente strategii educaționale pentru copii cu diferite niveluri de dezvoltare etc.

Specificul realizării acestor funcții de către psihopedagog ține de statutul acestuia: psihopedagog școlar (în instituția de învățământ), consilier, psihopedagog în centre de consiliere psihopedagogică/psihologică, alte structuri abilitate.

Totodată psihopedagogul poate realiza funcții de psiholog școlar, învățător de sprijin, consilier psihopedagog, dar și profesor de discipline din modulul psihopedagogic.

Analiza problematicii învățării/instruirii/educației din perspectivă psihopedagogică poate fi prezentată după cum urmează (*a se vedea Tabelul 2.*).

Tabelul 2. Problematika învățării/instruirii/educației în cadrul psihopedagogic

Psihologul	Pedagogul	Psihopedagogul
1. Personalitatea și psihologia dezvoltării personalității.	1. Abordarea pedagogică a personalității și a formării acesteia.	1. Elaborarea și promovarea cadrului metodologic, praxiologic de formare a personalității prin integrarea abordării psihologice și a celei pedagogice.
2. Bazele psihologice ale instruirii.	2. Bazele pedagogice ale instruirii.	2. Bazele psihopedagogice axate pe valorificarea demersului psihologic și cel pedagogic.
3. Procese psihice: gândire, memorie, percepție...	3. Concepții pedagogice de dezvoltare a memoriei, gândirii, percepției...	3. Metodologii concrete de dezvoltare a proceselor psihice în funcție de esența și specificul acestora.
4. Psihologia comunicării.	4. Pedagogia comunicării.	4. Praxiologia comunicării în cadrul actului educațional și social.
5. Motivație.	5. Dimensiuni pedagogice ale motivației în cadrul învățării: factori, metode, teorii, metode generale.	5. Demersuri operaționale ale motivației în cadrul învățării și educației.
6. Psihologia competențelor.	6. Pedagogia competențelor	6. Praxiologia/metodologia formării/dezvoltării competențelor la elevi din perspectiva legităților psihologice și pedagogice.

Contextul actual și atitudinea cadrelor didactice și a studenților-psihopedagogi vizavi de problema statutului psihopedagogului

Tabelul 3. Rezultatele chestionării cadrelor didactice și a studenților-psihopedagogi

Nr. d.o.	Întrebare	Pedagogi		Studenți	
1.	Cum credeți, psihopedagogia trebuie să devină o știință autonomă?	Da 67%	Nu 33%	Da 82%	Nu 18%
2.	Cum credeți, psihologia și pedagogia pot asigura	Autonom 20%	Integralizat 80%	Autonom 10%	Integralizat 90%

	dezvoltarea elevilor mai eficient în mod autonom sau prin integrare în cadrul psihopedagogiei?				
3.	Cum credeți, instituțiile de învățământ din țară sunt predispușe să angajeze absolvenți-psihopedagogi?	Da 55%	Nu 45%	Da 30%	Nu 70%
4.	Cum credeți, instituirea funcției de psihopedagog va afecta valoarea/funcția psihologului școlar/pedagogului social?	Da 18%	Nu 82%	Da 20%	Nu 80%

În procesul discuțiilor cu cadrele didactice și studenții-psihopedagogi s-au conturat mai multe viziuni și tendințe:

1. Apariția noilor științe sau domenii în cadrul diferitor științe este un proces inevitabil/natural.
2. Fundamentarea și valorificarea *psihopedagogiei* va fi un pas constructiv și care va contribui la dezvoltarea teoriei și practicii educaționale.
3. Introducerea unei unități noi de *psihopedagog* în instituțiile de învățământ și structurile de consiliere va crea noi oportunități de dezvoltare a resurselor umane în educație, dar și noi oportunități de rezolvare a problemelor generației tinere.

Concluzie

Această abordare a problematicii învățării/instruirii/educației din perspectivă psihopedagogică nu este exhaustivă/complexă, însă ea arată căile/orientările de conturare a acestei discipline în structura științelor educației.

Bibliografie:

1. Cucuș C. Psihopedagogie. Iași: Polirom, 1998.
2. Стоунс Э. Психологическая теория и практика обучения. Москва: «Педагогика», 1984, 472 с.
3. Ausubel D. Educational Psychology. New-York, 1998.
4. Guțu Vl., Vicol M. Tratat de pedagogie – între modernism și postmodernism. Iași: Performantica, Institutul Național de Inventică, 2014, 554 p.